

יב וְאֶת-הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר: וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם: וַיְהִי

פּלִגְיָא, וְאַפְרָח [נ"י נְאֻתִיב וי"נ וְאַפְרָח] יִתְהוֹן אַבְרָם: יב. וְהָנְה

(שה"ש ב יד), לפיכך בתר הבהמות רמז שיהיו האומות כלים רש"י והולכים, ואת הצפור לא בתר, רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם. (יא) העיט, הוא עוף, על שם שהוא עט ושואף אל הנבלות לטוש עלי אוכל⁴³, כמו: ותעט אל השלל (ש"א טו יט). על הפגרים, על הבתרים⁴⁴ הפגרים מתרגמינן פגליא, אלא מתוך שהורגלו לתרגם: איש בתרו (פסוק י), ויהי פלגיא, נתחלף להם תיבת פגליא לפלגיא, ותרגמו הפגרים פלגיא, וכל המתרגם כן טועה, לפי שאין להקיש בתרים לפגרים, שבתרים תרגומו פלגיא, ופגרים תרגומו פגליא לשון פיגול, כמו: פיגול הוא (ויקרא יט ז), ל' פגר]. וישב, לשון נשיבה והפרחה, כמו: ישב רוחו (תהלים קמו יח). רמז⁴⁵ שיבא דוד בן ישי לכלותם, ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח.

43 אויב ט. כו. [44] כד"ר ליתא. 45 פוקי רדכי אליעזר פ' כח.

סמוך⁸², גם כן בחיות⁸³ וכיריעות⁸⁴ אשה אל אחותה נתן בתר כל ראב"ע איש לקראת רעהו, כי הבהמה והאדם שנים המה⁸⁵. הצפור לא בתר. התור והגוזל כי צפור שם כלל. (יא) העיט, העוף, וכן העיט צבוע נחלתי (ירמי' יב ט) על הפגרים, על הגופות. וישב, בדגשות השי"ן תחת הנו"ן המובלע⁸⁶, כמו יגרש וישלח מהפגרים⁸⁷, וכן ישב רוחו (תה' קמו יח). או השיב הפגרים להברית העיט⁸⁸.

82 בצורה של סמיכות. 83 הושאל לחיות: חוברות אשה אל אחותה כנפיהם (יחזקאל א, ט). 84 נזכר ביריעות: חמש היריעות תהינה חוברות אשה אל אחותה (שמות כו, ג). 85 כיון שפירוש איש הוא בעל. עצם הדבר היה יכול להשתמש בו כבהמה ובאדם אף שהם שני עצמים שונים. יש גורסים (אהל יוסף ומקור חיים): שורים — ביחס למלה איש הבהמה והאדם שרים. 86 מן נשבו. 87 ופירוש: אותם העיטים, שילח אותם מהפגרים על ידי יצירת רוח נושבת. 88 או "אותם" הפגרים. השיב רוח מעל הפגרים להברית את העיט.

כמו שכתבנו⁴, ורמז לו בזה שכל האומות האלה שהרעו לישראל רד"ק כולם יהיו מבותרים ומחולקים ויהיו אלה כנגד אלה וילחמו זו בזו עד שיכלו וכן יהיו מחולקים בתורתם ובאמונתם, כי זה גורם השנאה והתחרות אשר ביניהם עד אשר יכלו אלה את אלה. ולא יהיו כן ישראל, אף על פי שהיה מעט זמן מלחמה בין אפרים ויהודה, תורתם ואמונתם לא נחלקה, ולימות המשיח יהיו לאחדים לא יהיה ביניהם קנאה ותחרות כמו שאמר: אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים (ישעיה יא יג), לפיכך אמר ואת הצפור לא בתר, והצפור הוא כולל התור והגוזל, כי ישראל מפוזרים בגלות בארבע רוחות השמים והם לעם אחד דבקים בתורתם ובאמונתם כלם ממזרח ועד מערב תורה אחת להם, לא שינו דתם במיצר הגלות והגזרות הקשות העוברות עליהם תמיד.

(יא) וירד העיט, העיט הוא שם לעופות הדורסים⁵. על הפגרים, הם הפגרים השלמים, כי לא אמר על הבתרים אלא על הפגרים והם השלמים שהם התור והגוזל. כי לא יאמר פגר, גופה וגויה אלא על השלם כמו: כפגר מוכס (ישעיה יד יט) פגרים מתים (שם לו לו) גופת שאול (דה"א יב) גוית שאול (שמו"א לא יב). וראה שהיו יורדים הדורסים על התור והגוזל לאללם ולכלותם, ואברם היה מנשב אותם ומפריחם⁶ מעליהם. רמז לו בזה כי בכל דור

4 בספוק ט. 5 השהו ספר השרשים (עיט). 6 ככ"י: ומפרידם. ותקנתי

רס"ג (יא) וירד העיט על הפגרים, ויניח¹⁹ את העוף²⁰ על הגופות. וישב אותם אברם, ויניעם אברם וינועו.

19 כאילו כתוב וירד, וכ"כ כחשוכו לחוי קטע כא: פגרים כותרו והורד הצפור עליהם, וישב אותם אברם ויניעם ויהיו כולהם, ולכן הקדים תת כל בתר לקראת רעהו מהם, בקרב עצם אל עצמו לפחת בהם חיייהם. 20 ויעי' הוא בן היונה שלא בתר והניחו שלם על הבתרים. ועיין מדרש הגדול.

רמב"ן הקטנים, ואף על פי שכל קטני העופות יקראו גוזלים, שנאמר כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף (דברים לב יא), הבין אברהם מעצמו המין הנבחר, או הקריב בן יונה ברצונו והכתוב בתר לעולם במין אשר הקריב הזקן. והנה ידע שאלה יהיו הקרבנות וכל הקרבנות יבתרו העולה לנתחיהם, והשלמים לחזה ושוק וחלבים, והחטאת והאשם לחלביהן. ואת הצפור לא בתר. נתן התור והגוזל לאיש לקראת רעהו, כי גם הם היו בברית, אבל לא בתר אותם בתוך, כי בכל העוף הקרב⁵⁶ נאמר לא יבדיל⁵⁷. ובכראשית רבה⁵⁸ ראה לו הקב"ה שמבדילין בעולת העוף⁵⁹ ואין מבדילין בחטאת העוף⁶⁰.

(יא) וירד העיט על הפגרים, לאכול אותם כמנהג העופות. וישב אותם. ורמז לו כי יבאו העמים לבטל הקרבנות⁶¹, וזרע אברהם יבריהוים.

איהו רק בת שמים. ובספר דברי שאול (יד) מתוך שזה דוקא במקום שכתוב עגלה או עגל, אבל כשמפורש משולשת על כרחק היא בת ג' שנים (כדברי ראב"ע) כלומר עגלה אחת שהיא משולשת, היינו שיש בה ג' דברים, שהיא בת ג' שנים. 56 כי בכל העוף הקרב — בטור: שבעוף. 57 שבעולת העוף נאמר וסע אותו בכנפיו לא יבדיל (ויקרא א, יז), אף ש"לא יבדיל" מוסב על שיסוע הגוף בין הכנפים, ואולם יש בו הבדלה כסימנים שמולק בו שני סימנים מדרש חכמים. ובחטאת העוף נאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל (ח, ח) הרי שמכל מקום בשניהם נאמר ולא יבדיל. 58 מר. יד. 59 פ"י שכתב שצוהו ליקח שנים תור וגוזל, וכתיב ואת הצפור לא בתר, משמע שאחד בתר ואחד לא בתר. רמז בזה על שני מיני קרבנות עוף שאחד מבדילין ראשו ממנו והוא עולת העוף (מהרז"ו). 60 והיינו ואת הצפור לא בתר בחטאת העוף הוא שהראה לו. ופי' שלא בתר שלא הבדיל כסימנים אלא שחט אחד או רובו כדון חטאת העוף (נזר הקדש). 61 ראה דניאל יא, לא.

חזקוני של הקב"ה על תנאי הם אם יקיימו מצותיו, כמו שמצינו בדרך המדבר: וישבע לאמר, אם יראו האנשים וגו' (במדבר לב י—יא), לכך בקש הברית מאת הקב"ה, שהרי שבועותיו בלא תנאי הם. וא"ת למאן דאמר לא שאל לו את אלה, שאל באיזה זכות יתקיימו בה, א"כ למה נענש בידוע תדע (פסוק יג) אלא י"ל דאין זה עונש אלא כך השיב לו בזכות הקרבנות והגלות יתקיימו בה. כאן פרש"י: באיזה זכות יתקיימו בה, אמר ליה: בזכות הקרבנות. (ט) קחה לי עגלה וגו', כלומר אם יחטאו בניך הריני מגלה לך כל מיני קרבנות כפרה של כל מיני עבירה ובכך יתקיימו בה, והכי איתא בב"ר⁷⁸: אמר לו בכפרות שאני נתן לבניך. עגלה משולשת שמינה וכריאה, כמו: עגלת שלישיה (ירמיה מח לו), וכמו ששינו⁷⁹: עגלת חלתא. דבר אחר בת שלש שנים⁸⁰. (י) ויקח לו את כל אלה, רבנן אמרי⁷⁸ אף עשירית האיפה הראה לו, נאמר כאן: את כל אלה, ונאמר להלן: והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה (ויקרא ב ח). ויבתר אותם, י"מ כך דרך קרבנות לנתחם כדכתיב: ונתח אותה וגו' (שם א ו). ואת הצפור לא בתר, שהרי אין בו רק שיסוע ולא יבדיל, לפי שקטנים הם והנתחיים

78 ב"ר מד, יז. 79 גיטין נו, א. — וכן בבכור שור. 80 ראב"ע ועיין רמב"ן

קפא

שמשא למיעל, ושינתא
[י"ג ושינתא] נפלת על
אברם, והא אימה, קבל
סגי נפלת עלוהי:

השמש לבוא ותדרמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת
י עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תֵּדַע כִּי־גֵר אֶהְיֶה זָרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם

יג. נאמר לאברם, מידע תדע, ארי דרין יהון בנה, בארע לא דילהון.

רס"ג (יב) והנה אימה וגו', רמו לצרות וחשך של גליות⁴⁶.
(יג) כי גר יהיה זרעך, משנולד יצחק⁴⁷ עד שיצאו ישראל
ממצרים ארבע מאות שנה. כיצד, יצחק בן ששים שנה כשנולד
יעקב. ויעקב כשירד למצרים אמר: ימי שני מגורי שלשים ומאת
שנה (להלן מז ט), הרי ק"צ, ובמצרים היו מאתיים ועשר כמנין:
רד"ו⁴⁸ (להלן מב ב), הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר במצרים
היו ארבע מאות, הרי קהת מיורדי מצרים היה, צא וחשוב שנותיו
של קהת⁴⁹, ושל עמרם⁵⁰, ושמונים של משה שהיה כשיצאו
46 ב"ר מד, ז. 47 סדר עולם פ"ג, ועין רש"י מגילה ט, א, ד"ה ובשאר ארצות.
ושמות ה, יח"ב, ויב, מ. 48 "רד"ו", ב"ר מוסיף: "שמה". 49 קל"ג (שמות
ה יח). 50 קל"ז (שם ב).

רס"ג (יב) ויהי השמש לבוא, וכאשר הגיע זמן שקיעת החמה. נופלת,
נפלה עליו. (יג) ארבע מאות, עד סוף ארבע מאות²¹.
21 לא שהעיניו יהיה ארבע מאות שנה, וכ"פ הראב"ע.

רמב"ן (יב) והנה אימה חשכה גדולה נופלת. דרשו בו⁶² רמו לשעבוד
ארבע גליות, כי מצא הנביא כנפשו אימה, ואחר כך בא בחשכה
ואחר כך גדלה החשכה, ואחר כך הרגיש כאלו היא נופלת עליו
כמשא כבד תכבד ממנו. אמרו⁶² אימה זו בכל. חשכה זו מדי,
שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית. גדולה זו מלכות
אנטיוכוס. נופלת עליו זו אדום. והיה הענין הזה לאברהם כי
כשהקב"ה כרת עמו ברית לתת הארץ לזרעו לאחות עולם, אמר
לו כמשירי במתנתו, שארבע גליות ישתעבדו בבניו וימשלו
בארצם, וזה בעל מנת אם יחטאו לפניו. ואחרי כן הודיעו בכאור
גלות אחת שייגלו תחלה שהוא גלות מצרים, שכבר נענש בו
כאשר פירשת⁶³.
(יג) כי גר יהיה זרעך. זה מקרא מסורס, ושיעורו כי גר יהיה זרעך
בארץ לא להם ארבע מאות שנה ועבדום וענו אותם, ולא פירש
כמה ימי העבדות והעינוי. והרכה מקראות מסורסות יש בכתוב,
וכן בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי (להלן לט
זו)⁶⁴, וכן וכל הארץ באו מצרימה לשבור אל יוסף (להלן מא
נז)⁶⁵ וכן כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל מיום
62 ב"ר מד, כ. 63 לעיל יב, י ד"ה יהי רעב. 64 וטעמו: בא אלי לצחק בי
העבד העברי אשר הבאת לנו (רש"י). 65 וטעמו: וכל הארץ באו מצרימה אל
יוסף לשבור.

רמב"ן (יב) ויהי השמש לבוא. זה לנו לאות, כי ויקח לו את כל אלה ביום
אחר שהקיץ ממחזה הנבואה.
(יג) כי גר יהיה זרעך. נקרא בלשון הקדש האיש שיש לו משפחה
כסעיף⁸⁹ שהוא דבק בשרשו, על כן נקרא אזרח, כי טעמו כאזרח
רענן (תהי' לו זה). וטעם גר כמו הגריר. שנכרת מן הסעיף. ויש
חסרי לב שזה הטעם רחוק בעיניהם. ואלו היו יודעים טעם כל
אות וצורתו אז יכירו האמת. ארבע מאות שנה. עד סוף זה הקץ
מהיום⁹⁰.
89 כענף. 90 עד סוף ארבע מאות שנה החל מהיום. בשמות יב, מ הוא כותב:
חשבון ד' מאות הוא מיום שנולד יצחק.
דודר אומות העולם עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו רד"ק
מידם בזכות אברהם כמו שאמר: ואף גם זאת בהיותם בארץ
אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם
(ויקרא כו מד) ואמר: וזכרתי להם ברית ראשונים (שם מה).
(יב) ויהי השמש לבוא, זה מוכיח כי הכל היה במראה הנבואה
שהרי הכל מראה אחת היתה ובעת אחת [ובתחלת]⁷ המראה
הוציא אותו החוצה לספור את הכוכבים מלמד שהיה לילה ואחר
כן אמר ויהי השמש לבא מלמד שהיה יום, ובסוף היום שהיה
היום לערב. ואמר: ויהי השמש לבוא שמתחיל לבוא ולהיות
ערב, רמו לו בזה גלות ראשון שהוא גלות מצרים, וזהו הערב
השמש שהאור הולך ומחשיך. ותרדמה נפלה על אברם, מכח
הנבואה באה התרדמה כמו שאמר דניאל ובדברו עמי נרדמתי על
פני ארצה (דניאל ח יח), ואמר כי אחר התרדמה נפלה עליו אימה
חשיכה, וכן אמר דניאל ובבואו נבעתי (שם יז) כי כן הוא דרך
הנבואה פעמים, ולאברם בתחלת הנבואה לא היה לו כל זה, כי
בתחלה אמר לו בשורה טובה, אבל עתה כשבא לומר לו צרת
הגלות שיהיה לבניו הפיל עליו תרדמה ואימה וחשכה גדולה רמו
לו על הצרות שיהיו קשות. אימה חשיכה, כמו אימה וחשיכה,
וכן שמש ירח (חבקוק ג יא), ראובן שמעון (שמות א ב) והדומים
להם.

רמב"ן (יב) והנה אימה חשכה גדולה נופלת. דרשו בו⁶² רמו לשעבוד
ארבע גליות, כי מצא הנביא כנפשו אימה, ואחר כך בא בחשכה
ואחר כך גדלה החשכה, ואחר כך הרגיש כאלו היא נופלת עליו
כמשא כבד תכבד ממנו. אמרו⁶² אימה זו בכל. חשכה זו מדי,
שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית. גדולה זו מלכות
אנטיוכוס. נופלת עליו זו אדום. והיה הענין הזה לאברהם כי
כשהקב"ה כרת עמו ברית לתת הארץ לזרעו לאחות עולם, אמר
לו כמשירי במתנתו, שארבע גליות ישתעבדו בבניו וימשלו
בארצם, וזה בעל מנת אם יחטאו לפניו. ואחרי כן הודיעו בכאור
גלות אחת שייגלו תחלה שהוא גלות מצרים, שכבר נענש בו
כאשר פירשת⁶³.
(יג) כי גר יהיה זרעך. זה מקרא מסורס, ושיעורו כי גר יהיה זרעך
בארץ לא להם ארבע מאות שנה ועבדום וענו אותם, ולא פירש
כמה ימי העבדות והעינוי. והרכה מקראות מסורסות יש בכתוב,
וכן בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי (להלן לט
זו)⁶⁴, וכן וכל הארץ באו מצרימה לשבור אל יוסף (להלן מא
נז)⁶⁵ וכן כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל מיום
62 ב"ר מד, כ. 63 לעיל יב, י ד"ה יהי רעב. 64 וטעמו: בא אלי לצחק בי
העבד העברי אשר הבאת לנו (רש"י). 65 וטעמו: וכל הארץ באו מצרימה אל
יוסף לשבור.

הזקוני קטנים יותר מדאי, ואין נראין לכלום⁸¹. ד"א ויבחר אותם בתוך,
הזרעך ליתן מן הבהמות החצי פרוס מזה והחצי פרוס מזה לפי
שמניין כל אחד מהן היה ג'⁸², ואת הצפור לא בחר שנים היו⁸³
ויכול להניחם, שלימים אחד מכאן ואחד מכאן.
(יא) וישב אותם אברם, לענין חשיבותו של אברם נכתב מקרא
זה: וירד העיט על הפגרים של הנחתים לחטוף מן הבשר של
הפגרים כמנהג עופות, והיה אברהם טורח לנשכ ולהניף סודרו
עליהם וממתין עד שתעבור השכינה בין הבתרים לקיים הברית.
(יב) ויהי השמש לבא, כלומר עוד היום גדול ולא עת שינה היתה.
(יג) ידוע תדע, באותו לשון שחטא לומר: כמה אדע, נקנס על
זרעו גלות מדה כנגד מדה⁸⁴. ועבדום, בניך יעבדו את האומות.
וענו אותם האומות.

81 "זאינס ראינס לחלוק, וכן הוא אומר בקרבנות ושטע אותו בכנפיו לא יכיריל
(ויקרא א, יז) לא יחלקנו לשני חלקים מפני קוטנו" (לשון הבכור שור). 82 בכל
צד, היו שלשה. שהרי הביא מן הבהמות עגלה ועז ואיל, ובכל צד היו צריכים להיות
שלשה, לפיכך חלק אותם לשנים. 83 תור ונחל. 84 תנחומא קדושים יג.

(יג) ויאמר... בארץ לא להם, שלא תהיה להם, כלומר לא יירש
זרעך הארץ הזאת אבל יהיו גרים בארץ לא להם עד תשלום ארבע
מאות, מיום שיהיה לו זרע, כי כן אמר לו: כי גר יהיה זרעך ועוד
ע"פ שאר כ"י והנר. [7] השלמתי ע"פ כ"י מ ופ.

ספורנו (יג) ידוע תדע. הודיעו סבת איחור ירושת הבנים והיא: כי לא
שלם עון האמורי (פסוק טז), כי לא יצדק לגרש גוי מארצו עד
שתתמלא סאתו. אמר אם כן ידוע תדע שאף על פי שאני נשבע
לתת הארץ לבניך לא יהיה זה מיי. כי גר יהיה זרעך בארץ לא
להם. עד אותו הזמן שישלם בו עון האמורי, ועם זה הגיד קורות

וַיֹּאמֶר לֵה אָנָּה יְיָ דַּפְּיִקְתָּךְ מֵאַתּוֹן נִנְרָא דְכִשְׁדָּאֵי לְמַפְּנֵי לָךְ יַת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ: ח וַאֲמַר
יְיָ אֱלֹהִים בְּמָא אֵינְדַע אַרוֹם אֵירְתַנְהּ: ט וַאֲמַר לֵה סֹב לִי תְקַרְוִיבְתִין וְקֹרֵב קְדָמֵי עֲגָלָא בְּרַת
תְּלַת שְׁנִין וּבְרַחֵא בְּרַת תְּלַת שְׁנִין וְעֵצָא בְּרַת תְּלַת שְׁנִין וְשִׁפְנִינָא וְתַסִּילָא בְּרַת יוֹן כֵּן:

פירוש יונתן כא] ותסילא בר יון. מין יונה הוא בפרק אלו טרפות (חולין סב.) תסיל פסול בתורין וכשר בבני יונה, שם מין יונה, ובסוף חולין (קמ) תסיל מהו ע"ש:

תרגום ירושלמי

וַאֲמַר לֵה אָנָּה יְיָ דַּפְּיִקְתָּ יְתֵךְ מֵאַתּוֹן נְנִירְהוֹן מֵאוּר דְכִשְׁדָּאֵי: ט וְשִׁפְנִין וּבְרַת יוֹן:

רמב"ן

(ז) אָנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כְּשָׁדִים לְתַת לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ. כִּכֹּר פִּירְשֵׁתִי זֶה (לעיל יא כח) כִּי יֹאמֶר מֵעַתָּה הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כְּשָׁדִים וְעֵשִׂיתִי לָךְ נֶס הִיא הָרִצוֹן לִפְנֵי לְתַת לָךְ הָאָרֶץ הַזֹּאת. וְהִנֵּה עַתָּה לֹא גֹזַר שִׁיתַנְנָה לּוֹ, אֲבָל אֲמַר שֶׁהוֹצִיאֹ מֵאוּר כְּשָׁדִים עַל דַּעַת שִׁיתַנְנָה לּוֹ, וְלִכֵּן חָשַׁשׁ אֲבָרְהָם מִן יְהִיָּה בִירוּשָׁת׃ הָאָרֶץ תִּנְאֵי הַמַּעֲשִׂים אֵף עַל פִּי שֹׁאֵמֵר לּוֹ פַּעֲמִים (לעיל יב ז, יג טו) לְזַרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, כִּי

אור החיים

שֶׁהוֹדַר לְגַזְרָה כְּמוֹסֵר לְהַדְיוּט יֵאָ, וְהוּא שֹׁאֵמֵר וְהַאֲמִין בֵּה' פִּירוּשׁ הַפְּקִיד אֲלֹלוֹ הַבְּרָכָה, וְהֵלֵךְ עֲדִיין לֹא הִגִּיעַ לִידוֹ לְהַפְּקִידָה בִּיד נֶאֱמַן, לֹה אֲמַר וַיִּמְשַׁכֵּה לּוֹ נְדָקָה, פִּירוּשׁ הַחֲשִׁיב אֲבָרְהָם מִה שֹׁאֵמֵר ה' אֲלֵיו שֶׁהוּא נְדָקָה וְכִיוִן שֶׁכֵּן דִּין מִסִּירָה יֵשׁ לֵה וְהַאֲמִינָה בִּיד ה': עוֹד יִלָּכֵה לְהִיּוֹת שֶׁהַבְּטִיחוֹ וְהוּא שִׁהִיוּ בְּנָיו נְדִיקִים, וְדַבַּר זֶה אֵינּוּ בִּידוֹ שֶׁל הַקְּבָ"ה כְּאוֹמְרָם ז"ל (בְּרַכּוֹת נג:)

ליקוטי הערות על אור החיים

[יא] עיין ש"ע יור"ד (סימן רנח):

בלי יקר

(ח) כִּמְהָ אֲדַע כִּי אֵירֶשְׁנָה. רז"ל אָמְרוּ (נדרים לב.) בַּעֲבוּר שֹׁאֵמֵר אֲבָרְם בְּמָה אֲדַע נַעֲשֶׂה בִּידוּעַ תְּדַע. וְהַשְׁכַּל יֵאֱמָר לְקַבֵּל דְרוֹשׁ זֶה שִׁיִּסְבְּלוּ בְּנָיו עוֹנֵשׁ גְּדוֹל כֹּהַ בַּעֲבוּר הָאוֹת שֶׁשָּׁאֵל אֲבָרְם, וְאֲבָרְם עֲצָמוֹ לֹא קִיבַל שׁוּם עוֹנֵשׁ וְשִׁינֵי בְּנָיו תְּקַהֲיֵנָה. ע"כ לְבִי אֹמֵר וְגוֹמֵר שְׁגֻלוֹת מְצֻרִים הָיוּ לוֹ סִיבוֹת אַחֲרֵיהֶן, וְנִחְלַקְוּ בּוֹ רִז"ל וְתַמְצֵא כֹל הַדְּעוֹת בְּמַהֲרִי"א כִּי יָדוּ קַבְצָם, הֵן קִצְרָה אוֹרֶךְ הִירִיעָה. הָאֲחַת מִלְּהַעֲלוֹת עֲלֶיהָ כֹל הַדְּעוֹת הֵם. אֵךְ שֶׁבַעֵל מִדְרַשׁ זֶה קִשָּׁה לוֹ יְהִיָּה הַטַּעַם אֵל הַגְּלוּת מִה שִׁיְהִיָּה, לְמָה זֶה הִגִּיד הַקְּבָ"ה בְּשׁוּרָה רַעַה זֹו לְאֲבָרְם לְצַעֲרוֹ בַּחֲנֹם. ע"ז אֲמַר שֶׁבַעוֹן כִּמְהָ אֲדַע שְׂרַצָּה לִידַע דְּבַר שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ צוּרֶךְ לִידַע, כִּי מִה לוֹ לְבַקֵּשׁ אוֹת עַל דְּבַר ה', עַל כֵּן נַעֲשֶׂה בִּידוּעַ תְּדַע שֶׁהוֹדִיעוֹ הַקְּבָ"ה דְּבַר לְצַעֲרוֹ זֶה ג"כ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה:

וּבְעֵינָיו זֶה שֶׁשָּׁאֵל אֲבָרְם, תַּמְהוֹ רַבִּים לְמָה שֹׁאֵל אוֹת עַל יְרוּשָׁת׃ הָאָרֶץ וְלֹא שֹׁאֵל אוֹת עַל הַבְּטַחַת הַזֹּרַע. וְאֵינִי שׁוֹאֵל עוֹד שֶׁאֵלָה אַחַת לְמָה לֹא שֹׁאֵל אוֹת עַל הָאָרֶץ מִיד כְּשֹׁאֵמֵר לוֹ הַקְּבָ"ה בְּפַעַם רֵאשׁוֹן לְזַרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת הָאָרֶץ וְגו', גַּם בְּסִפְיֻקוֹת אֵלוֹ רַבּוֹ הַדְּעוֹת. וְאֵינִי אֹמֵר. שֶׁהָאוֹת אֲשֶׁר שֹׁאֵל לֹא שִׁיְהִיָּה אֲבָרְהָם מְסוּפָק בִּיעִידוֹ הָאֵל יִתְבַרֵךְ וְזוֹלַת שְׂרַצָּה שִׁיְכַרּוֹת לוֹ הַקְּבָ"ה בְּרִית לְסַלֵּק מַעֲלֵיו כֹל טוֹעַן וּמַעֲרַעֵר. לְפִי שֶׁלְמַעֲלָה אֲמַר לוֹ לְזַרְעֵךְ אֶתְּךָ מִשְׁמַע מִתְּנָה בַעֲלָמָא, וְעַל זֶה לֹא הָיָה מְבַקֵּשׁ אֲבָרְהָם כִּרְיֻתוֹת בְּרִית כִּי מִי יַעֲרַעֵר עַל הַמִּתְּנָה אֲשֶׁר נָתַן לוֹ ה', כִּי לוֹ יִתְבַרֵךְ תַּבֵּל

(ט) קָחָה לִּי עֲגָלָה מְשׁוֹלֶשֶׁת. בַּעֲנִין מֵרָאָה זֹו רַבּוֹ הַדְּעוֹת, אַעֲנָה גַם אֲנִי חֲלָקִי וְאוֹמֵר לְפִי שֶׁמְצִינּוּ בְּהַבְּטַחַת הָאָרֶץ שֶׁמְזַכֵּיר לְפַעֲמִים הָאֲבוֹת וּלְפַעֲמִים זֹרַעַם, וְהִיכֵן מְצִינּוּ שֶׁהִיא לְאֲבוֹת חֲלָק בְּאָרֶץ הָלֵא הָיוּ כּוֹלֵם גְּרִים בְּאָרֶץ וְהַכְּתוּב אֹמֵר כִּי לָךְ אֲתַנְנָה, וְכַתִּיב (שְׁמוֹת ו ה) לְתַת אוֹתָהּ לְאֲבָרְהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב וְגו', ע"כ לְמַדּוֹ רִז"ל (סְנִינְדְרִין צ:) מִכָּאֵן לְתַחֲחִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֹּאֲמַר (שֵׁם ו ה) לְתַת לָהֶם, לְכַסֵּם לֹא נֹאֲמַר אֵלָה לָהֶם. וְגַם זֶה מְחוּסֵר בִּיאוֹר וְכִי לְתַחֲחִית הַמֵּתִים יִנְחָלוּ הָאֲבוֹת חֲלָק בְּאָרֶץ בַּעֲלוֹם הַזֶּה: אֵלָה אֵין זֶה כִּי אִם הַקְּבוּרָה, שִׁיקְבְּלוּ חֲלָקֵם לְהִיּוֹת לָהֶם

אֵלָה אֵין זֶה כִּי אִם הַקְּבוּרָה, שִׁיקְבְּלוּ חֲלָקֵם לְהִיּוֹת לָהֶם

וְקָרִיב קוֹמוּי יֵת כָּל אֲלֵיךְ וּפְסָג כַּבֵּי יִתְהוֹן. בְּמִצִּיעָא וְסָדֵר פְּסָגָא דְחָד כָּל קָבֵל חֲבֵרָה וְיֵת עוֹפָא
לֹא פְסָג: יֵא וְיִנְחָתוּ נָג אֲוִמְיָא (ע"א) הַנּוֹן מְדַמֵּין לְעוֹפָא מְסַבְבָּא לְמַבְזוּ נְכִסְיֵהוֹן דִּישְׂרָאֵל כִּד
וְהוֹת זְכוּתָהּ דְאַבְרָם מְנַבָּא עֲלֵיהוֹן:

פִּירוּשׁ יוֹנָתָן כַּבֵּי וּפְסָג פִּירוּשׁ יוֹנָתָן, כִּי כֵן תְּרַגְמוּ וְנָתַח אוֹתוֹ לְנַחְיָה (וּיקָא א ה) וְהוּוּ דְפִירְשִׁי בְּפִרְשָׁת כִּי חֲצָא בְּפִסְטוֹק לֹא
הַעֲלִיל (דְּבִירִים כו כא) פְּסִיגָא דְהֵיִינוּ גַם כֵּן מִלְשׁוֹן נַחְתִּים, וְקִ"ל: כַּבֵּי וְנַחְתָּו. דּוּרֵשׁ לְשׁוֹן פְּגִירִים עֲלֵיהֶם כִּי פִיגוּל הֵם, וְעֵינֵי בְרִשִׁי:
כִּד לְמִיבּוּז נְכִסְיֵהוֹן. פִּירוּשׁ כְּשִׁירָצָה לְגוּזֵל נְכִסֵּי יִשְׂרָאֵל זְכוּת אֲבֵרָהֶם יַעֲמֹד, וְקִ"ל:

תרגום ירושלמי

וְקָרִיב קוֹמוּי יֵת כָּל אֲלֵיךְ וּפְסָג יִתְהוֹן לְפִסְגִין וְשׁוּי גְבַר. פְּסָגָה לְקִדְמַת חֲבֵרָה יֵת עוֹפָא לֹא פְסָג: יֵא וְכִד נָתַח מִיָּסָא
לֹא יִתְהוֹ קָרִיב לְפִסְגִיָּא וְתִדֵּין מִיָּסָא הוּא עוֹפָא מְסַבְבָּא וְתִדֵּין עוֹפָא מְסַבְבָּא אֲלֵיךְ אֲנִי מְלַבְחָתָא דְאַרְעָא ע"א וְיֵת כִּד
תְּהוֹ עֲרִין עֲרִין בִּישׁוֹן עַל כֵּי יִשְׂרָאֵל זְכוּתָהּ דְאַבְרָם מְנַבָּא עֲלֵיהוֹן:

אבן עזרא

ט: עוֹ מְשׁוּלְשֵׁת. י"א ג' עוֹים. הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי בַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים:
וְהַיִּשְׂרָאֵל הוּא הַכֶּבֶשׂ הַגָּדוֹל: וְגוֹזֵל. כֵּן יוֹנָה, כִּי מֵאלֹה לְבָרֵם
הַנּוֹכְרִים בְּבַהֲמָה וּבְעוֹף הַעוֹלוֹת וְכֵל קָרְבָן: י וְיִבְתֵּר.
חֲתוּכִים הַפְּרִידִים, וְכִמְהוּוֹ עַל הַרִי בְּתֵר (שִׁירֵשׁ ב ה), כֵּן בְּתֵרֵי
הַרְשִׁי לֹד (ח): וְיִתֵּן אִישׁ בְּתֵרֵוֹ. דַּע כִּי מֵלֵת אִישׁ כְּמוֹ
כֶּלֶל, וְכֵן אִישׁ מִלְחָמָה (שְׁמֹטָה טו ג), וְהַאִישׁ גְּבִירָאֵל. (וְיִאֵל ט

אבי עזר

וְהַיִּבְתֵּר אוֹתָם כִּי הִבְהֵמָה וְאָדָם שְׁנַיִם הֵמָּה. וְתַמְנוּס
וְיִנְמֵן מְסִיעָה לֵיה. שְׂכַמֵּן וְתִקֵּל. מְסַבְבָּא. וְעֵינֵי רֵם עוֹקֵין (פ"ט ב"ב)
מְסַבְבָּא עַל שְׂכֹל דְרִי. וְשִׁכְרָא נִכְמַר כִּירִיעוּת מְחֹסֶה, וְכֵלֵן לֹא נִאֲמַר
מִמֵּוּ, לֵן כִּמֵּן הֵרֵךְ כִּי הִסְתַּמָּה וְלֹאֵס שְׁנַיִם, הֵיטָּ וְכִי וְנִקְטָה וְעֵינֵי
לְמַר רַעְהוּ, וְלֹא עֵינֵי כֵן כִּירִיעוּת כִּי לֵישׁ מְסַבְבָּא יִזְכְּקוּ (לִיב טו ט).

רמב"ן

הַהוּא מְרַעְתוֹ וְנַחְמָתֵי עַל הַרְעָה (וְיִמֵּה יח ז). וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא כִרְתָּ עֲמֹ בְרִית שִׁירְשֵׁנָה עַל כָּל פְּנִים:
(ט) עֲגִלָּה מְשׁוּלְשֵׁת וְעוֹ מְשׁוּלְשֵׁת. פִּירוּשׁ רַבִּי
אֲבֵרָהֶם בַּח שְׁלֹשׁ שָׁנִים. אֲבָל אֲנֻקְלוּס אִמַר שְׁלֹשׁ.
וְכֵן הַדְּבָר. כִּי בַח שְׁלֹשׁ לֹא תִקְרָא עֲגִלָּה, כְּמוֹ שְׁשִׁינִי (פֵּה)
א וְחֲכָמִים אֲוִמְרִים עֲגִלָּה בַח שְׁתַּיִם פֵּה בַח שְׁלֹשׁ. וְרַמְזוּ
כִּי שְׁלֹשָׁה קָרְבָנוֹת מֵהֵן יִקְרִיבוּ לְפָנָיו וְרַעְוֵי הַעוֹלָה וְהַחֲטָאֵת
הַשְּׁלָמִים, כִּי הָאֵשׁם חֲטָאֵת הוּא אֵין בִּינֵיהֶם לְבַד הַשֶּׁם:
וְיִתְכֵן שִׁיחֵיהֶם טַעַם "מְשׁוּלְשֵׁת". שִׁיבִיא אוֹתָן רְצוּפוֹת,
וְיֵהִי כָל מִין לְבַד, וְכֵן כִּי מְשׁוּלְשׁוֹת הֵנָּה (וְיִחְקֵאל
כ ה), שְׁהִיוּ הַלְשָׁכוֹת הַעֲלִינוֹת וְהַתְּחַתּוֹנוֹת:
(י) וְיִבְתֵּר אוֹתָם בְּתוֹךְ. לְכַרוֹת עֲמֹ בְרִית לְעַבְדוֹ
בֵּין הַבְּחָרִים הָאֵלֶּה. וְנִרְמַז לּוֹ גַם כֵּן כִּי מֵאלֹה יֵהִי
כָל קָרְבָן בְּבַהֲמָה וּבְעוֹף, כִּי הַגּוֹזֵל בֵּן יוֹנָה, וְאִמַר כּו גּוֹזֵל,

אור החיים

הֵלֵךְ הַלְדִיקִים מוֹכַרְסִים הֵם צַמְעֵשִׂיהֶם, לֹאֵ אִמַר שֶׁאֵף עַל פִּי כֵן וְשִׁמְשָׁה הֵ לֹ זָקָה פִּירוּשׁ לֹרַע הַמּוֹכַר כַּמְנוֹן
דְּכַמֵּי יֵהִי זֶרַעַן, כִּי שֶׁס רַמֵּז הַשְּׁלֹשִׁים מְסַבְבָּא יֵהִי (כ):

פיקושי הערות על אור החיים

סוּכָה (מֵה): אִמַר אֲבִי לֹא פָחוֹת עֲלֵמָּה מְחַלְחֵן וְשִׁתָּא צִדִיקִי
דְּמִקְבִּילֵי אֲפִי שְׁכִינְתָּא בְּכָל יוֹם שְׁנֵאמַר (שְׁעִיָּה ל יח) אֲשִׁירֵי כָל חוֹכֵי
לו, לִי בְּגִימְטְרִיא תִלְחֵן וְשִׁתָּא:

כ"י יקר

כַּנְגֹד אֲבֵרָהֶם שְׁנֵאמַר כּו (וְהֵלֵן יח ז) וְאֵל הַבְּקָר רֵן אֲבֵרָהֶם,
וְעוֹ כַּנְגֹד יַעֲקֹב שְׁהַלְבִּישׁ עַל צוֹאֵרוֹ עוֹרוֹת גְּדִי עוֹיִם, וְאֵל
כַּנְגֹד יִצְחָק שְׁהַקְרִיב תְּמוּרָתוֹ אֵיל. וְכֵן פִּירוּשׁ רִשִׁי בְּפִרְשָׁת
נִשָּׂא בְּקָרְבָנוֹת הַנְּשִׂיאִים (בְּמִדְבָר ז כא) וְתוֹדֵר וְגוֹזֵל אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל.

מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת לך לך פרק טו

סימן א

[א] אל תירא אברם. מיכאן אתה למד שהיה אברהם מתירא שלא יבואו האומות עליו: אני מגן לך. מה המגן הזה כל הכאות עליו בין חצים בין חרבות סובל אותם, כך אני אהיה מגן לך כל מי שיבא עליך אני אלחם כנגדו: ד"א למה נתיירא, אמר שמא הרגתי צדיק בהם, אמר לו הקב"ה לא תענש לפני, אלא שכרך הרבה מאד ושכר גדול אני חייב ליתן לך על שהרגת את הרשעים:

סימן ב

[ב] ובן משק ביתי. שהוא משתוקק לירש אותי: הוא דמשק אליעזר. זה אליעזר שרדף אחר המלכים עד דמשק:

סימן ה

[ה] ויוצא אותו החוצה. אמר אברהם להקב"ה והלא רואה אני במזלי שלא יהא לי בנים, ואתה אומר לי כה יהיה זרעך, אמר לו הקב"ה כל בני אדם יושבים תחת מזלם, לפיכך המזל דן אותם, אבל אתה למעלה מכיפת הרקיע שהמזלות שם, וכל מקום שנאמר הבט אינו אלא מלמעלה למטה, דכתיב הבט משמים וראה וגו' (תהלים פ טו): ולמה בירך הקב"ה לאברם בכה יהיה זרעך, כלומר שכרכו בשתי שמותיו של הקב"ה, דמגין כה הם כמגין השם הגדול: ד"א אמר הקב"ה לאברהם אני אברך אותך בכה, דכתיב כה תברכו את בני ישראל (במדבר ו כג), ואני אציל את יצחק מן העקידה בזכות כה, כדכתיב ואני והנער נלכה עד כה (בראשית כב ה):

סימן ח

[ח] במה אדע כי אירשנה. ויאמר לאברם ידוע תדע וגו' (פסוק יג): ד"א במה אדע. אמר לו באיזה זכות יזכו בני לירש את הארץ, השיבו הקב"ה בזכות הקרבנות:

סימן ט

[ט] ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת. זה פר של יום הכפורים, ופר הקהל של שאר המצות, ופר ע"ז: ועז משולשת. אלו ג' שעירים, שעיר של יום הכיפורים, ושעיר של ראש השנה, ושעיר של ע"ז: ואיל משולש. זה שלש אלים שהיו ישראל מקריבים, איל אשם למועל בקדש, ואיל אשם למועל בפקדון, ואיל נזיר. ותור וגוזל. תורים ובני יונה שמביא עני, שנאמר והביא את אשמו לה' (ויקרא ה ו):

סימן י

[י] ויבחר אותם בתוך. לפי שהקרבנות היו מנתחים אותם לנתחים: ואת הצפור לא בחר. שכן כתיב ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל (ויקרא א יז):

סימן יא

[יא] וירד העיט על הפגרים. אלו עופות שדורסי. וישב אותם אברם. הפריחן מעליהן: ד"א קחה לי עגלה משולשת. זו בבל שהעמידה ג' מלכים על ישראל, נבוכדנצר ואויל מרודך ובלשאצר, וכשם שעגלה אוהבת לדוש, כך מלכות בבל אוהבת לדוש את ישראל, שנאמר מדושתי ובן גרני (ישע' כא ו): ועז משולשת. זה יון, שכתב בה (וצפיר) [והנה צפיר] העזים בא מן (הצפון) [המערב] וגו' (דניאל ח ה), והעמידה שלשה מלכים אלכסנדרוס מוקדון וגסקלנס ואנטונינוס: ואיל משולש. זו מדי, שנאמר והאיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס (שם שם כ), והעמידה שלשה מלכים על ישראל כורש ואחשורוש ודריוש בן אחשורוש: ותור, זו אדום, שכן כתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד ד): וגוזל. אלו ישראל, שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף (תהלים סח יד), ולמה נקרא גוזל, שאלו ד' מלכויות גוזלין את ישראל: ויבחר אותם בתוך. כדי להכחישם: ויתן איש בתרו. שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימה ואת הצפור לא בחר. זו הגוזל, כדי שיהיה כח לישראל לקבל גזירותיהם: וירד העיט על הפגרים. זה דוד בן נשי שנקרא עיט, שנאמר העיט צבוע נחלתי לי (ירמ' יב ט'): וישב אותם אברם. הפריחן אברהם כדי שלא יהיה להם חלק לעולם הבא: יהי השמש לבוא. זה משיח בן דוד שנקרא שמש, שנאמר וכסאו כשמש נגדו (תהלים פט לו): ותרדמה נפלה על אברם. עד שיבוא המשיח יהיו לישראל כאילו רדומים ביניהם: והנה אימה. זו מלכות אדום, שנאמר דחילה (ואימה תקיפה) [ואימתני ותקיפא יתירה] (דניאל ז ז): חשיכה זו יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם, שהיו כותבין על קרן השור של ישראל אין לכם חלק באלהי ישראל: גדולה. זו מלכות מדי, שנאמר במלכות מדי אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש (אסתר ג א): נופלת עליו. זו בבל, שנאמר נפלה נפלה בבל (ישע' כא ט), ארבעה דברים הראה הקב"ה לאברהם, תורה וקרבנות ומלכויות וגיהנם. תורה מנין, שנאמר ולפיד אש. קרבנות, קחה לי עגלה משולשת. גיהנם, תנור עשן. מלכויות, אימה חשיכה, אמר לו כל זמן שבניך מתעסקים בתורה ובמצות ניצולים מגיהנם וממלכויות, ועתיד בית המקדש ליחרב וקרבנות ליבטל, אמר לו אברהם מה אתה רוצה ירדו בניך לגיהנם או שתעבדו במלכויות [אברהם בירר לו את המלכויות, מ"ט שנאמר אם לא צורם מכרם (דברים לב ל) ואין צורם אלא אברהם], שנאמר הביטו אל צור חוצבתם הביטו אל אברהם אביכם (ישע' נא ב). ומנין שרצה הקב"ה בזה הענין, שנאמר וה' הסגירם (דברים שם):

סימן טו

(ו) והאמין בה'. גדולה האמנה שחישב לו הקב"ה לאברהם אבינו צדקה, דכתיב והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, לכך נקראו ישראל מאמינים בני מאמינים, דכתיב ויאמן העם (שמות ד לא), וכתיב הכא והאמין בה':

סימן ז

(ז) ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. רבנן אמרי הקב"ה בעצמו הצילו, דכתיב אני ה' אשר הוצאתיך, וכתיב התם אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ ב), ואימתי ירד מיכאל בחנניה מישאל ועזריה:

סימן ח

(ח) ויאמר ה' אלהים במה אדע. ר' חמא ב"ר חנינא אומר לא קרא לו תגר, אלא אמר לו באיזה זכות, א"ל בכפרות שאני נותן לבניך.

סימן ט

(ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת. הראה לו שלשה מיני פרים, ושלשה מיני שעירים, ושלשה מיני אילים. שלשה מיני פרים, פר יום הכפורים, ופר הבא על כל המצות. ועגלה ערופה. שלשה מיני שעירים, שעירי רגלים, ושעירי ראשי חדשים, ושעירה של יחיד. שלשה מיני אילים, אשם ודאי, אשם תלוי, וכשבה של יחיד: ותור וגוזל. תורים ובני יונה.

סימן י

(י) ויקח לו את כל אלה. להביא עשירית האיפה, דכתיב והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה (ויקרא ב ח): ואת הצפור לא בתר. הראה לו שמבדילין בעולת העוף ואין מבדילין בחטאת העוף, מלמד שהראה לו הקב"ה לאברהם אבינו הקרבנות והגליות, התורה והגיהנם, אמר לו בזמן שבניך עסוקין בשמים, ניצולין משמים, פורשין משמים, נידונין בשמים, עתיד בית המקדש ליחרב, וקרבנות ליבטל, נשארה התורה כנגד שמים, הגלות והגיהנם, בחר לך אחת מהם שיהיו בניך סובלין, והיה בדעתו לבחור גיהנם לבניו, כי נלאה מן הגלות, אמר ומה אני לבדי נלאיתי, כל ישראל על אחת כמה וכמה, עד שרמזו לו הקב"ה לבחור בגלות, שהגלות לפי שעה, אבל גיהנם לדור דורים, היינו דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם (דברים לב ל), צורם זה אברהם, דכתיב הביטו אל צור חצבתם (ישעיה נא א), וה' הסגירם, הסכים על ידו: ד"א קחה לי עגלה משולשת. זו בכל שהיא משולשת, נבוכדנאצר, אויל מרודך, ובלשצר: ועז משולשת. זו מדי, שמעמדת שלשה, כורש, ודריוש, ואחשורוש: ואיל משולש. א"ר אלעזר זו יון, שכבשה שלשה רוחות ורוח מזרחית לא כיבשה: ד"א קחה לי עגלה משולשת. אלו ג' מלכות, מן גלות מצרים ועד גלות האחרון, עגלה זו מצרים, וכה"א עגלה יפיפיה מצרים (ירמיה מו ב), ועז זו מלכות יון, דכתיב וצפיר העזים הגדיל עד מאד (דניאל ח ח), ואומר והצפיר השעיר מלך יון (שם כא), ואיל זו מלכות מדי ופרס, דכתיב האיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס (שם שם ב), ותור וגוזל זו מלכות ישראל, דכתיב יונתי בחגי הסלע (שה"ש ב יד): ויבתר אותם בתוך. כדי להתישם: ואת הצפור לא בתר. אלו ישראל דכתיב אל תתן לחית נפש תורך (תהלים עד ט):

סימן יא

(יא) וירד העיט על הפגרים. זה מלך המשיח שעתיד להפיל פגרים פגרים: וישב אותם אברם. שהחזירם בתשובה, דכתיב כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד (צפניה ג ט): ד"א וישב אותם אברם. ומתרגם ותריך יתהון, ולזה דומה ישב רוחו (תהלים קמז יח):

סימן יב

(יב) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו. אלו ארבע גליות, לפיכך פירשתי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש בקרבנות, ויהיה זה הענין בגליות שכל זמן שישראל עוסקין בקרבנות, אינן משועבדים תחת האומות, חרב בית המקדש, בטלו הקרבנות, מיד נשתעבדו, ולכשיגאלו ע"י קרבנות יגאלו, דכתיב בריח ניחוח ארצה אתכם (יתחזקאל ב מא), והנה אימה זו בכל וכה"א באדין נבוכדנצר התמלי חמה וצלם אנפוהי אשתני (דניאל ג ט), חשיכה זו מדי, שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית, גדולה זו יון, שהיתה מעמדת מאה ועשרים דוכסין, מאה ועשרים איפרכין, נופלת זו אדום, שהיא הפילה כמה רבבות מישראל, ויש שמחליפין.

סימן יג

(יג) ויאמר לאברם ידוע תדע. שתי ידיעות הללו למה, ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מכניסן, ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן, ידוע שאני משעבדן, תדע שאני גואלן. כי גר יהיה זרעך. משתראה לך זרע חשוב ארבע מאות שנה, א"ר יודן שלשה הן, גירות,